

Alessandro Baricco

Novecento

Întotdeauna se întâmpla ca la un moment dat cineva să ridice capul... și o vedea. E un lucru greu de înțeles. Vreau să spun... Pe vaporul acela eram cu toții peste o mie, bogătași ce călătoreau, și emigranți, și tipi ciudați, și noi... Dar întotdeauna se găsea unul, unul singur, care înaintea altora... o vedea. Fie că stătea acolo mâncând, sau plimbându-se pur și simplu pe punte... fie își sumetea pantalonii... ridica doar o clipă capul, arunca o privire spre mare... și o vedea. Atunci rămânea ținut locului, acolo unde se afla, inima prindea să-i bată cu putere, și de fiecare dată, mă jur, de fiecare dată, fir-ar a naibii, se răsucea cu fața la noi, la vapor, la toți, și striga (adagio și lentissimo): America. Rămânea pe urmă acolo, nemișcat de parcă trebuia să-l fotografieze cineva, cu o expresie de ai fi zis că o făcuse el, America. Seara, când termina lucrul, și duminicile, ajutat de cumnat, un zidar, om de treabă... la început se gândea la ceva din placaj, mai apoi... i-a luat ceva strădanie, a făcut America.

Ăl care vede primul America. Pe orice vapor există unul. Și nu trebuie să crezi că sunt lucruri întâmplătoare, nu... și nici din cauza dioptriilor, e destinul la mijloc. Ția sunt oameni în a căror viață momentul ăla fusese întipărit dintotdeauna. Încă de copii, puteai să te uiți în ochii lor, și dacă priveai cu atenție, o și vedeai, America, era acolo gata să izbucnească, să se scurgă de-a lungul nervilor și prin sânge și, ce știu eu, până la creier și de acolo spre limbă, până în interiorul strigătului acela (strigând), AMERICA, era deja acolo, în ochii aceia, de copil, întreaga Americă.

Acolo, în așteptare.

Toate astea mi le-a dezvăluit Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento, cel mai mare pianist care a cântat vreodată pe Ocean. În ochii oamenilor se vede ceea ce vor vedea, nu ceea ce au văzut. Așa spunea: ceea ce vor vedea.

Eu am văzut destule Americi... Timp de șase ani pe vaporul ăla, câte cinci, șase călătorii pe an, din Europa în America și înapoi, mereu legănați pe Ocean, când coborai pe pământ nu mai nimereai nici să urinezi drept în closet. El stătea pe loc, closetul, dar tu, tu continuai să te legeni. Fiindcă de pe un vapor mai poți coborî: dar de pe Ocean... Aveam șaptesprezece ani când m-am urcat. Nu-mi păsa decât de un singur lucru pe lume: să cânt la

trompetă. Și așa, când am aflat despre treaba aia, că se căutau oameni pentru vasul Virginian, jos în port, m-am așezat la rând. Eu și trompeta. Ianuarie 1927. Avem deja instrumentiștii, mi-a spus tipul de la Companie. Știu, și am început să cânt. El a stat acolo privindu-mă fix fără să clipească. A așteptat să termin fără să scoată o vorbă. Apoi m-a întrebat: „Ce era?” „Nu știu.”

Ochii i s-au luminat.

„Când nu știi ce este, înseamnă că e Jazz.”

Apoi a strâmbat ciudat din gură, poate era un surâs, avea un dinte de aur tocmai aici, drept la mijloc, de parcă îl pusese în vitrină să-l vândă.

„Sunt înnebuniți, după muzica aia, acolo sus.”

Acolo sus însemna pe vapor. Iar surâsul ăla însemna că mă angajaseră.

Cântam de câte trei, patru ori pe zi. Mai întâi pentru bogătașii de la clasa de lux, apoi pentru cei de la a doua, iar uneori mergeam la amărății de emigranți și cântam pentru ei, dar fără uniformă, așa cum se nimerea, și adesea cântau și ei, cu noi. Cântam fiindcă Oceanul e mare, înfricoșător, cântam pentru ca oamenii să nu simtă cum trece timpul, și să uite unde se aflau și cine erau. Cântam pentru a-i face să danseze, fiindcă atunci când dansezi nu poți muri, și te simți asemeni lui Dumnezeu. Și cântam ragtime, fiindcă e muzica pe care dansează Dumnezeu, când nu-l vede nimeni.

Pe care-ar dansa Dumnezeu, de-ar fi fost să fie negru.

(Actorul iese din scenă, începe o muzică dixie, foarte veselă și total stupidă. Actorul reintră în scenă îmbrăcat cu eleganță ca un jazzman de pe vapor. De acum încolo se comportă ca și când orchestra s-ar afla, la modul fizic, pe scenă.)

Ladies and Gentlemen, meine Damen und Herren, Mesdames et Messieurs, Doamnelor și Domnilor bine ați venit pe acest vapor, pe acest oraș plutitor care se aseamănă întru totul și în toate cu Titanic-ul, liniște, stați jos, domnul de acolo s-a nelineștit, l-am văzut foarte bine, fiți bineveniți pe Ocean, apropo ce anume faceți aici? un pariu, vă urmăreau creditorii, ați întârziat cu treizeci de ani de la goana după aur, ați dorit să vizitați vaporul și pe urmă nu v-ați dat seama când a pornit, ați ieșit pentru un minut să vă cumpărați țigări, în clipa de față soția dumneavoastră este la poliție spunând că era un bărbat bun, la locul lui, în treizeci de ani nici urmă de ceartă... În sfârșit, ce naiba faceți aici, la trei sute de mile de toate lumile blestemate și la două minute de următorul spasm de vomă? Pardon madame, glumeam, aveți încredere, vaporul acesta alunecă ca o bilă pe biliardul Oceanului, tac, mai sunt șase zile, două ore și patruzeci și șapte de minute și hop, în gaură, New Yooork!

(Orchestra în prim-plan.)

Nu cred că e nevoie să vă explic cât e vaporul ăsta de formidabil, în multe privințe, și de unic, în definitiv. Sub comanda căpitanului Smith, un claustrofob renumit și om de mare înțelepciune (ați remarcat desigur că stă într-o șalupă de salvare), lucrează pentru voi o echipă practic unică de profesioniști cu totul ieșiți din comun: Paul Siezinski, timonier, fost preot polonez, sensibil, pranoterapeut, din păcate orb... Bill Joung, radiotelegrafist, mare jucător de șah, stângaci, bâlbat. medicul de bord, dr.

Klausermanspitzwegens-dorfentag, dacă apălați de urgență la el v-ați ars... și mai ales:

Monsieur Pardin, bucătarul-șef, venit direct de la Paris, unde de altfel s-a întors imediat după ce a verificat personal ciudatul fapt că vaporul acesta e lipsit de bucătării, cum a remarcat cu istețime, printre alții, Monsieur Camambert, cabina 12, care s-a plâns astăzi că a găsit chiuveta plină de maioneză, lucru bizar, căci de obicei în chiuvetă ținem mezelurile, și asta din cauza inexistenței bucătăriilor, lucru ce explică printre altele absența de pe vaporul acesta a unui adevărat bucătar, așa cum era cu siguranță Monsieur Pardin, întors imediat la Paris, de unde venea direct, sperând că va găsi aici sus niște bucătării, care în schimb, pentru a respecta adevărul, nu există, și asta mulțumită neglijenței pline de duh a proiectantului acestui vapor, ilustrul inginer Camilleri, anorexic de faimă mondială, căruia vă rog să-i adresați cele mai calde aplauzeeee...

(Orchestra în prim-plan.)

Credeți-mă, nu veți mai găsi alte vapoare ca ăsta: poate, după câțiva ani de căutare, veți mai întâlni un căpitan claustrofob, un timonier orb, un radiotelegrafist bâlbâit, un doctor cu numele imposibil de pronunțat, cu toții pe același vapor, lipsit de bucătării. Se prea poate. Dar ceea ce nu vi se va mai putea întâmpla, puteți jura, e să stați aici cu fundul pe zece centimetri de fotoliu și sute de metri de apă, în inima Oceanului, având în fața ochilor miracolul, și în urechi minunea, și în picioare ritmul, și în suflet sound-ul unicei, inimitabilei, neșarmuritei, ATLANTIC JAZZ BAAAAND!

(Orchestra în prim-plan. Actorul prezintă pe rând instrumentiștii. După fiecare nume urmează un scurt solo.)

La clarinet, Sam „Sleepy” Washington!

La banjo, Oscar Delaguerra!

La trompetă, Tim Tooney!

Trombon, Jim Jim „Breath” Gallup!

La chitară, Samuel Hockins!

Și, în sfârșit, la pian... Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento.

Cel mai mare.

(Muzica se întrerupe brusc. Actorul părăsește tonul de prezentator, și, vorbind, își scoate uniforma de muzician.)

Era cu adevărat cel mai mare. Noi cântam muzică, la el era altceva. El cânta... ceva ce nu exista, înainte ca el s-o cânte, okay? nu era pe nicăieri. Și când el se ridica de la pian, ea nu mai era... și nu mai era pentru totdeauna... Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento. Ultima dată când l-am văzut era așezat pe o bombă. Pe bune. Era așezat pe o încărcătură de dinamită mare uite așa. O poveste lungă... El spunea: „Nu ești terminat cu adevărat cât timp ai o poveste a ta interesantă, și pe cineva căruia să i-o spui.” El avea o... poveste interesantă. El era povestea sa interesantă. Nebunească, la drept vorbind, dar frumoasă... Și în ziua aceea, așezat pe toată dinamita aia, mi-a oferit-o în dar. Fiindcă eram prietenul său cel mai bun, eu... Am făcut multe tâmpenii pe urmă, și dacă mă întoarce cineva cu capul în jos nu mai cade nimic din buzunarele mele, mi-am vândut până și trompeta, totul, dar...

povestea aia nu... pe aia n-am pierdut-o, se află încă aici, clară și inexplicabilă, așa cum numai muzica era când, în mijlocul Oceanului, o cânta pianul vrăjit al lui Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento.

(Actorul se îndreaptă spre culise, în difuzoare se aude din nou orchestra, pentru final. Când se stinge ultimul acord, actorul revine pe scenă.)

A fost găsit de-un marinar care se numea Danny Boodmann. L-a găsit într-o dimineață, când coborâseră cu toții, la Boston, l-a găsit într-o cutie de carton. Să fi avut vreo zece zile, nu mai mult. Nici măcar nu plângea, stătea liniștit, cu ochii deschiși, în cutia aia mare. Îl lăsaseră în salonul de dans de la clasa întâi. Pe pian. Nu părea totuși să fie un nou-născut de la clasa întâi. Lucrurile astea le făceau, de obicei, emigranții. Nășteau pe ascuns, undeva pe punte, și pe urmă lăseau copiii acolo. N-o făceau din răutate. Era sărăcia la mijloc, sărăcia cruntă. Cam cum se întâmpla și cu hainele... Se urcau cu pantalonii peticiți, cu câte o haină jerpelită toată, singura pe care o aveau. După aceea însă, fiindcă America rămânea America, îi vedeai pe toți coborând la sfârșit bine îmbrăcați, bărbații aveau și cravate, și copiii cu niște bluzițe albe... mă rog, știau să se aranjeze, în douăzeci de zile de călătorie croiau și coseau, de nu mai găseai la urmă nici o perdea pe vapor, nici un cearceaf, nimic: își făcuseră haine bune pentru America. Pentru toată familia. Ce puteai să le spui...

În sfârșit, din când în când făceau uitat și copilul, care pentru un emigrant este o gură în plus de hrănit și o groază de neplăceri la biroul de imigrare. Îl lăseau pe vapor, în schimbul perdelelor și al cearceafurilor, într-un anume sens. Așa trebuie să se fi întâmplat cu copilul acela. Și-au făcut probabil o socoteală: dacă îl lăsăm pe pianul cu coadă, în salonul de dans de la clasa întâi, barem îl ia vreun bogătaș, și va fi fericit toată viața. Era un pian bun. Treaba a mers pe jumătate. Nu a devenit bogat, dar pianist da. Cel mai bun, mă jur, cel mai bun.

Oricum. Bătrânul Boodmann l-a găsit acolo, a căutat vreun semn care să arate cine era, dar a găsit doar un înscris, pe cartonul cutiei, imprimat cu cerneală albastră: T. D. Limoni. Mai era și un fel de desen, o lămâie. Tot albastru. Danny era un negru din Philadelphia, un uriaș, pâinea lui Dumnezeu. A luat copilul în brațe și i-a spus „Hello Lemon!” Și ceva s-a aprins înăuntrul lui, ca o senzație că devenise tată. A continuat să susțină toată viața că acel T. D. însemna în mod vădit Thanks Danny. Mulțumesc Danny. Era o absurditate, dar el credea cu adevărat, îl lăsaseră acolo pentru el, pe copilul acela. Era convins de asta... T. D., Thanks Danny. Într-o zi i-au adus un ziar în care apărea reclama unui bărbat cu o mutră tâmpă și mustăți subțirele, de latin lover, și o lămâie așa de mare desenată și alături scria: Tano Damato regele lămâilor, Tano Damato, lămâi regești, și nu mai știu ce fel de certificat sau un premiu sau altceva... Tano Damato... Bătrânul Boodmann nici n-a clipit. „Cine e poponarul ăsta?” a întrebat. Și a cerut ziarul fiindcă lângă reclamă erau rezultatele de la curse. Nu că ar fi jucat la curse: îi plăceau numele cailor, atâta tot, avea o adevărată pasiune, spunea mereu „i-auzi la ăsta, ăsta de-aici, a alergat ieri, la Cleveland, ascultă, i-au pus numele Cauți

necazuri, mă înțelegeți? cum e posibil? și asta? uite, Mai bine înainte, nu-ți vine să mori?”, în sfârșit, îi plăceau numele cailor, avea el pasiunea asta. Îl durea în cot de cine câștiga. Numele, astea îi plăceau.

La început i-a pus copilului ăla numele lui: Danny Boodmann. Era singurul gest de orgoliu pe care și l-a permis în toată viața lui. Apoi a adăugat T. D. Lemon, la fel cum scria pe cutia de carton, fiindcă spunea că suna distins să ai niște litere în mijlocul numelui: „toți avocații au așa”, a confirmat Burty Bum, un mașinist care sfârșise la pușcărie mulțumită unui avocat cu numele John P. T. K. Wonder. „Îl omor dacă se face avocat”, a declarat bătrânul Boodmann, dar i-a lăsat apoi cele două inițiale în nume, și așa a apărut Danny Boodmann T. D. Lemon. Era un nume frumos. L-au studiat puțin, repetându-l cu voce joasă, bătrânul Danny și ceilalți, jos în sala mașinilor, cu mașinile oprite, ancorați în portul Boston. „Un nume frumos”, a spus la urmă bătrânul Boodmann, „totuși îi lipsește ceva. Îi lipsește un final sonor.” Așa era. Îi lipsea un final sonor. „Să mai adăugăm marți”, a spus Sam Stull, valetul. „L-ai găsit marți, zi-i marți.” Danny s-a gândit puțin. Apoi a surâs. „E o idee bună, Sam. L-am găsit în primul an al acestui nou secol blestemat, nu?: o să-i spun Novecento1.” „Novecento?” „Novecento.” „Dar e un număr!” „Era un număr: acum e un nume.” Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento. E perfect. E minunat. Un nume sonor, măi să fie, chiar că e un nume sonor. Va ajunge departe, cu așa un nume. S-au aplecat peste cutia de carton. Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento i-a privit și a surâs: ei au rămas cu gura căscată: niciunul nu se așteptase ca un copil așa micuț să poată face tot rahatul ăla.

Danny Boodmann a mai fost marinar încă opt ani, două luni și unsprezece zile. Apoi, pe timpul unei furtuni, în plin Ocean, a fost lovit de un scripete care o luase razna, în mijlocul spinării. După trei zile a murit. Era sfârâmat pe dinăuntru, nu se mai putea pune nimic la loc. Novecento era pe atunci un copil. S-a așezat lângă patul lui Danny și de acolo nu s-a mai mișcat. Avea un teanc de ziare vechi, și timp de trei zile, picând de oboseală, i-a citit bătrânului Danny, care își dădea sufletul, toate rezultatele de la curse pe care le-a găsit. Silabisea literele, cum îl învățase Danny, cu degetul apăsător pe hârtia ziarului de pe care nu-și dezlipea ochii. Citea rar, dar citea. Așa a murit bătrânul Danny la a șasea cursă din Chicago, câștigată de Apă potabilă cu două lungimi față de Ciorbă și cinci față de Fond de ten albastru. Adevărul este că nu reușea să se abțină să râdă la numele alea, și tot râzând, a crăpat. L-au învelit într-o pânză mare și l-au înapoiat Oceanului. Pe pânză, căpitanul a scris cu o vopsea roșie: Thanks Danny.

Și așa, pe neașteptate, Novecento a devenit orfan pentru a doua oară. Avea opt ani și făcuse până atunci drumul dus întors între Europa și America de vreo cincizeci de ori. Oceanul era casa lui. În privința pământului, ei bine, nu pusese niciodată piciorul pe el. Îl văzuse, din porturi, desigur. Dar nu coborâse niciodată. De fapt, Danny se temea să nu-i fie luat, pe motive de acte și vize și lucruri de felul ăsta. Și așa, Novecento rămânea la bord, mereu, și pe urmă la un moment dat plecau din nou. Ca să fim mai exacti, Novecento nici nu exista, pentru lume: numele său nu era înscris în nici un oraș, parohie,

spital, pușcărie, echipă de baseball. Nu avea patrie, nu avea zi de naștere, nu avea familie. Avea opt ani: dar oficial nu se născuse vreodată.

„Povestea asta nu va putea continua mult timp”, îi spuneau uneori lui Danny. „De fapt, e și împotriva legii.” Dar Danny avea un răspuns fără replică: „Fac ceva pe lege.” După asta, nu mai era mare lucru de spus.

Când au sosit la Southampton, la capătul călătoriei în care Danny a murit, căpitanul a decis că venise momentul să rezolve panarama asta. A chemat autoritățile portuare și i-a spus secundului său să-l aducă pe Novecento. Ei bine, nu l-a mai găsit. L-au căutat timp de două zile prin tot vaporul. Nimic. Dispăruse, îi amăra pe toți, povestea asta, fiindcă de fapt, acolo pe Virginian, se obișnuiseră toți cu băiețelul acela, și nu îndrăznea nimeni să o spună dar... e foarte ușor să te azvârli peste bord și... marea face pe urmă ce vrea ea, și... Așa că aveau inima strânsă când, după douăzeci de zile, au plecat din nou spre Rio de Janeiro, fără ca Novecento să mai apară, sau să afle ceva despre el... Stele căzătoare și sirene și focuri de artificii, la plecare, ca de fiecare dată, dar acum era altfel, îl pierduseră pe Novecento, și asta pentru totdeauna, ceva le strâmba surâsul, la toți, și îi rodea pe dinăuntru.

În a doua noapte a călătoriei, când nu se mai vedeau nici luminile de pe coasta irlandeză, Barry, nostromul, intră ca un nebun în cabina comandantului, trezindu-l și spunându-i că trebuia cu orice preț să vină să vadă. Comandantul a înjurat, dar pe urmă s-a dus.

Salonul de dans de la clasa întâi.

Lumini stinse.

Lume în pijama, în picioare, la intrare. Pasageri ieșiți din cabină.

Și marinari, trei erau veniți din sala mașinilor, complet negri, și chiar Truman, radiotelegrafistul.

Tăcuți cu toții, priveau.

Novecento.

Ședea pe taburetul de la pian, cu picioarele atârinate în jos, nici nu atingeau pământul.

Și, pe Dumnezeuul meu, cânta.

(Din difuzor pornește o muzică pentru pian, destul de simplă, lentă, atrăgătoare.)

Nu știi ce muzica naibii cânta, ușurică însă și... frumoasă. Nu era un șiretlic, chiar el cânta, mâinile lui, pe clapele alea, Dumnezeu știe cum. Și trebuia să auzi ce-i ieșea. Era acolo o doamnă, în capot roz, și niște clame în păr... una plină de bani, să ne înțelegem, soția americană a unui agent de asigurări... ei bine, îi curgeau niște lacrimi uite așa de mari peste crema de noapte, privea și plângea, nu se mai oprea. Când comandantul a apărut lângă ea, uluit și surprins, el, pur și simplu uluit, când a apărut lângă ea, și-a tras nasul, bogătașa adică, și arătând spre pian l-a întrebat: „Cum se numește?” „Novecento.” „Nu cântecul, copilul.” „Novecento.” „Ca și cântecul?”

Era genul acela de conversație pe care un comandant de marină nu o poate susține mai mult de patru cinci replici. Mai ales dacă abia a descoperit

că un copil pe care îl credea mort nu numai că era viu, dar între timp învățase chiar să cânte la pian. O lăsă acolo unde era pe bogătașă, cu lacrimile ei și tot restul, și traversă cu pași hotărâți salonul: pantaloni de pijama și haina de la uniformă neîncheiată la nasturi. S-a oprit abia în dreptul pianului. Ar fi avut multe de spus, în clipa aia, și printre altele „Unde mă-ta ai învățat?” sau chiar „Unde dracu te-ai ascuns?”. Dar, ca atâția oameni obișnuiți să poarte uniformă, sfârșise să și gândească în uniformă, încât a spus următoarele: „Novecento, toate astea sunt cu totul împotriva regulamentului.”

Novecento se opri din cântat. Era un băiețel scump la vorbă dar cu o mare ușurință de învățare. L-a privit cu drăgălășenie pe comandant și a spus: „Fac ceva pe regulament.”

(În difuzor zgomot de furtună.)

Marea s-a deșteptat/ marea a deraiat/ țâșnește apa spre cer/ țâșnește/ izbește/ smulge vântului nori și stele/ furioasă/ se dezlănțuie/ nu se știe până când/ ține-o zi/ se va sfârși/ asta mamă/ nu mi-ai spus-o mamă/ nani nani/ marea te leagănă/ te leagănă pe naiba/ furioasă/ totu-n jur/ spumă și prăpăd/ marea e nebună/ până dincolo de zare/ doar neguri/ ziduri negre/ și vârtejuri/ și-s muți toți/ în așteptare/ să înceteze/ și să naufragieze/ nu vreau să fac asta mamă/ vreau apă liniștită/ ca oglinda/ calmă/ zidurile/ astea/ absurde/ de apă/ se prăvălesc în jos/ și zgomotul ăsta/ vreau iarăși apa cum o știai vreau iarăși marea tăcere lumină și pești zburători deasupra să zboare.

Prima călătorie, prima furtună. Blestemăție. Nici nu mă lămurisem bine cum era cu circuitul, că mă pomenesc cu una din cele mai cumplite furtuni din istoria lui Virginian. În plină noapte, i s-a învărtoșat bărbăția, și dă-i, a început să rotească masa. Oceanul. Părea că nu se mai termină. Unul care cântă din trompetă pe un vapor, nu prea are mare lucru de făcut când începe furtuna. Poate doar să se abțină să cânte la trompetă, asta pentru a nu complica lucrurile. Și să stea cuminte la el în cușetă. Dar eu nu aveam liniște acolo înăuntru. Te gândești frumușel la altele, dar poți jura că până la urmă tot îți vine deodată în minte fraza aceea: a murit ca un șoarece. Eu nu voiam să mor ca un șoarece, de aia am ieșit din cabină și am început să o iau în sus și în jos. Habar n-aveam încotro să merg, mă aflam de patru zile, pe vaporul ăla, abia dacă reușeam să nimeresc drumul la toaletă. Sunt mici orașe plutitoare. Pe cuvânt. În sfârșit, e limpede, tot izbindu-mă de colo-colo și apucând la întâmplare pe coridoare, cum se nimerea, până la urmă m-am rătăcit. Asta era. Intrasem în bucluc. În momentul acela a apărut cineva, îmbrăcat elegant de sus până jos, în negru, mergea liniștit, n-avea deloc aerul că s-a rătăcit, părea că nici nu simte valurile, că se plimbă pe faleza de la Nisa: era Novecento.

Avea douăzeci și șapte de ani, pe atunci, dar arăta mai mult. Eu nu prea îl cunoșteam: cântasem împreună în zilele alea patru, cu orchestra, dar atât. Nu știam nici unde e cabina lui. Îmi povestiseră alții, desigur, câte ceva despre el. Spuneau un lucru ciudat. Spuneau: Novecento n-a coborât niciodată de aici. S-a născut pe vaporul ăsta, și de atunci aici a rămas. Tot timpul. Douăzeci și șapte de ani, fără să pună vreodată piciorul pe pământ. Părea o glumă colosală, spusă așa... Mai spuneau că muzica pe care o cânta

el nu exista. Ceea ce știam eu era că de fiecare dată, înainte de a începe să cânte, acolo, în salonul de dans, Fritz Hermann, un alb care habar n-avea de muzică dar dirija orchestra fiindcă avea o figură frumoasă, se apropia de el și îi șoptea: „Te rog, Novecento, doar notele normale, okay?”

Novecento aproba din cap și pe urmă cânta notele normale, privind fix în fața lui, nu se uita deloc la mâini, părea că toată ființa lui se află altundeva. Acum știu că, în realitate, se afla altundeva, cu totul. Dar atunci nu știam: credeam că e puțin ciudat, atât.

În noaptea aceea, în plină furtună, cu aerul acela de mare domn în vacanță, a dat peste mine acolo, rătăcit pe unul din coridoare, cu fața pământie, m-a privit, a surâs, și mi-a spus: „Vino.”

Acum, dacă unul care cântă din trompetă pe un vapor se întâlnește în plină furtună cu cineva care îi spune „Vino”, ăla care cântă la trompetă poate face un singur lucru: să se ducă. M-am luat după el. El, el mergea. Eu... era un pic altfel, nu mă țineam drept ca el, dar oricum... ajungem în salonul de dans, și tot țopăind de colo-colo, eu bine înțeles, fiindcă el mergea ca pe șine, ajungem în dreptul pianului. Nu era nimeni în jur. Doar câteva luminițe, ici-colo, aproape întuneric. Novecento a arătat spre picioarele pianului.

„Scoate-i piedicile”, a spus. Vaporul dansa de mai mare dragul, cu greu te țineai în picioare, n-avea nici un sens să deblochez roțile alea.

„Dacă ai încredere în mine, scoate-i-le.”

„Asta e nebun, m-am gândit. Și le-am scos.”

„Și acum vino și stai aici”, mi-a spus atunci Novecento.

Nu-l înțelegeam unde vrea să ajungă, nu-l înțelegeam deloc. Mă proptisem acolo ca să țin pe loc pianul care începea să alunece ca un săpun negru uriaș... Era o situație de rahat, mă jur, cu furtuna până peste cap și în plus nebunul ăla, așezat pe taburetul lui – un alt săpun adevărat – și mâinile pe claviatură, nemișcate.

„Ori te urci acum, ori nu te mai urci” spuse nebunul surâzând. (Se urcă pe un aparat, ceva între un leagăn și un trapez.) „Okay. Ducă-se la dracu totul, okay? și așa n-am ce pierde, mă urc, de acord, uite, pe taburetul tău tâmpit, m-am urcat, și acum?” „Și acum, nu te teme.”

Și a început să cânte.

(Se aude o muzică pentru pian solo. Este un fel de dans, un vals, grațios și plăcut. Aparatul începe să se legene, purtându-l pe actor de jur împrejurul scenei. Pe măsură ce actorul continuă să povestească, mișcarea devine mai amplă, ajungând în dreptul culiselor.)

Acum, nimeni nu-i obligat să creadă, nici eu, la drept vorbind, n-aș crede dacă mi s-ar povesti, dar adevărul este că pianul acela a început să alunece, pe parchetul sălii de dans, și noi după el, cu Novecento care cânta, și nu-și lua ochii de pe clape, părea altundeva, și pianul se lua după valuri înainte și înapoi, și se rotea în jurul lui, o pornea drept spre fereastra cea mare, și când ajungea aproape de tot se oprea și aluneca ușor înapoi, spun, părea că marea îl legăna, și ne legăna pe noi, și eu nu înțelegeam nimic, și Novecento cânta, nu se oprea nici un moment, și era limpede, nu cânta pur și simplu, el conducea pianul ăla, înțelegeți? cu clapele, cu notele, nu știu, el îl

conducea unde voia, e de necrezut dar așa era. Și în timp ce ne învârteam printre mese, atingând fotolii și lampadare, eu am înțeles atunci că tot ce făceam, ce făceam cu adevărat, era să dansăm cu Oceanul, noi și el, dansatori nebuni, și perfecți, strânși într-un vals tulburător, pe auritul parchet al nopții. Oh yes.

(Începe să se învârtă puternic prin scenă, suit pe aparatul său, plin de fericire, în timp ce Oceanul înnebunește, vaporul dansează, și muzica pianului ritmează un fel de vals, folosind diferite efecte sonore pentru accelerare, frânare, rotire, într-un cuvânt pentru „a conduce” marele dans. Apoi, după nenumărate acrobații, greșește o manevră și în final e zvârlit în culise. Muzica încearcă să „frâneze”, dar e prea târziu. Actorul are timp doar să strige: „Oh, Doamne.”

Și iese printr-o culisă laterală, izbindu-se de ceva. Se aude un zgomot puternic, ca și când s-ar fi spart un geam mare, masa unui bar, un salon, ceva de felul ăsta. Tămbălău mare. Un moment de pauză și tăcere. Pe urmă, din aceeași culisă prin care ieșise, actorul își face din nou apariția, încet.)

Novecento a spus că trucul acela mai trebuia perfecționat. Eu am spus că în fond era vorba doar de reglarea frânelor. Comandantul, după ce s-a terminat furtuna, a spus (surescitat și țipând): „PE TOȚI DRACII VOI DOI VĂ DUCEȚI ACUM ÎN SALA MAȘINILOR ȘI ACOLO RĂMÂNEȚI, ALTMINTERI VĂ OMOR CU MÂINILE ASTEA, ȘI SĂ VĂ FIE CLAR CĂ O SĂ PLĂȚIȚI TOTUL, PÂNĂ LA ULTIMA CENTIMĂ, O SĂ TREBUIASCĂ SĂ MUNCIȚI TOATĂ VIAȚA, AȘA CUM E ADEVĂRAT CĂ ACEST VAPOR SE NUMEȘTE VIRGINIAN ȘI VOI SUNTEȚI CEI MAI MARI DOI IDIOȚI CARE AU BRĂZDAT VREODATĂ OCEANUL!”

Acolo jos, în sala mașinilor, Novecento și cu mine am devenit prieteni în noaptea aceea. Pe viață. Pentru totdeauna. Ne-am petrecut tot timpul socotind cam cât costa în dolari tot ce spărseseră. Și cu cât socoteala era mai mare, cu atât râdeam mai tare. Și dacă stau să mă gândesc, cred că asta însemna să fii fericit. Sau ceva de felul ăsta.

În noaptea aceea l-am întrebat dacă povestea aia era adevărată, aia cu el și cu vaporul, cum că el se născuse acolo și tot restul... dacă era adevărat că nu coborâse niciodată. Și el a răspuns: „Da.” „Dar e adevărul adevărat?”

El era foarte serios.

„Adevărul adevărat.”

Și, nu știu dar în momentul acela am simțit ceva înăuntru, pentru o clipă, fără să vreau, și nu știu de ce, ca un fior: era un fior de spaimă.

Spaimă.

Odată l-am întrebat pe Novecento la ce naiba se gândea când cânta, și la ce privea, mereu drept în fața lui, și la ce îi stătea capul de fapt, în timp ce mâinile îi umblau în sus și în jos pe clape. Și el mi-a spus: „Astăzi am ajuns într-o țară splendidă, femeile aveau părul parfumat, era lumină peste tot și mulți tigri.”

Călătorea, deci.

Și de fiecare dată ajungea într-un loc diferit: în centrul Londrei, într-un tren în mijlocul câmpului, pe un munte așa de înalt că zăpada îți ajungea la brâu, în biserica cea mai mare din lume, numărând coloanele și oprindu-se în

fața crucifixelor. Călătorea. Era greu de înțeles ce anume putea el să știe despre biserici, și despre zăpadă, și despre tigri și... vreau să spun, nu coborâse niciodată de pe vaporul ăla, chiar niciodată, nu era o glumă, era adevărat totul. Niciodată nu coborâse. Și totuși, ai fi zis că le văzuse, toate lucrurile alea. Novecento era persoana care dacă tu îi spuneai „Odată am fost la Paris”, el te întreba dacă ai văzut cutare și cutare grădină, și dacă ai mâncat într-un anume loc, știa totul, îți spunea „Ce-mi place mie, acolo, e să aștept amurgul plimbându-mă încolo și înapoi pe Pont Neuf, și când trec vaporășele, să mă opresc și să le privesc de sus, și să le fac semn cu mâna.” „Novecento, ai fost vreodată la Paris, tu?” „Nu.” „Și atunci.” „Adică. da.” „Da ce anume?” „Paris.”

Puteai să crezi că e nebun. Dar lucrurile nu erau așa de simple. Când cineva îți povestește cu o precizie absolută cum miroase în Bertham Street, pe timpul verii, imediat după ploaie, nu poți crede că e nebun doar pentru simplul motiv prostesc că, în Bertham Street, el n-a fost niciodată. El a respirat cu adevărat, în ochii cuiva, în cuvintele cuiva, aerul acela, în felul său, dar cu adevărat. Lumea, de fapt, nu a văzut-o niciodată. Dar de douăzeci și șapte de ani lumea se perinda pe vaporul acela: și de douăzeci și șapte de ani el, pe vaporul acela, o spiona. Și îi fura sufletul.

Era genial în treaba asta, nimic de spus. Știa să asculte. Și știa să citească. Nu cărțile, alea sunt bune toate, știa să citească oamenii. Semnele pe care le duceau cu ei oamenii: locuri, zgomote, mirosuri, țara lor, povestea lor... Totul era scris, pe ei. El citea, și cu grijă nespusă, cataloga, sistematiza, ordona... În fiecare zi adăuga câte o bucată la harta aceea imensă pe care și-o desena în cap, imensă, harta lumii, a lumii întregi, de la un capăt la altul, orașe enorme și colțuri de bar, fluvii lungi, băltoace, avioane, lei, o hartă minunată. Călătorea prin ea ca un Dumnezeu, pe urmă, în timp ce degetele îi alunecau pe clape, mângâind inflexiunile unui ragtime.

(Din difuzor se aude un ragtime melancolic.)

Au trecut câțiva ani, dar la urmă, într-o zi, mi-am făcut curaj și l-am întrebat. Novecento, de ce Dumnezeu nu cobori, o dată, doar o singură dată, de ce nu te duci să o vezi, lumea, cu ochii tăi, ăștia ai tăi. De ce rămâi pe închisoarea asta călătorea, ai putea să stai pe Pont Neuf ăla al tău să privești vaporășele și tot ce-i pe acolo, ai putea face ce vrei, cânti la pian ca un zeu, ar înnebuni toți după tine, ai câștiga o grămadă de bani, și ți-ai putea alege cea mai frumoasă casă care există, poți să ți-o faci în formă de vapor, ce-ți pasă? dar ai așeza-o tu, acolo unde vrei, printre tigrii, să zicem, sau în Bertham Street... Doamne sfinte, n-o să poți continua toată viața într-un du-te-vino ca un idiot... tu nu ești idiot, ești mare, și lumea e acolo, n-ai decât afurisita aia de scăriță de coborât, ce mare lucru, câteva trepte blestemate, Doamne, totul e acolo, la capătul treptelor ălora, totul. De ce nu încerci o dată și să cobori de aici, o dată măcar, o singură dată.

Novecento... De ce nu cobori?

De ce?

De ce?

Era într-o vară, în vara lui 1931, când pe Virginian s-a urcat Jelly Roll Morton. Îmbrăcat tot în alb, chiar și pălăria. Și cu un diamant uitate așa pe deget.

El era omul care, când dădea concerte, scria pe afișe: în seara asta, Jelly Roll Morton, inventatorul jazzului. Nu o scria doar așa ca să fie: era convins. Inventatorul jazzului. Cânta la pian. Se așeza întotdeauna pe trei sferturi întors, și cu două mâini ca niște fluturi. Ușoare-usoare. Începuse prin bordeluri, la New Orleans, și acolo învățase să atingă ușor clapele și să mângâie notele: făceau dragoste, la etajul de deasupra, și nu voiau scandal. Voiau o muzică – să alunece pe după perdele și pe sub paturi, fără să-i deranjeze. Asta era muzica pe care o cânta el acolo. Și într-adevăr, în genul ăla, era cel mai bun.

Cineva, de undeva, într-o zi, i-a spus de Novecento. Trebuie să-i fi spus cam așa: ăla e cel mai mare. Cel mai mare pianist din lume. Poate părea absurd, dar astfel de lucruri se pot întâmpla. Nu cântase în afara lui Virginian o singură notă, Novecento, totuși în felul său era un personaj faimos, pe atunci, o mică legendă. Cei care coborau de pe vapor povesteau despre o muzică stranie și despre un pianist care parcă avea patru mâini, așa de multe note scotea. Circulau povești curioase, uneori chiar adevărate, cum era cea despre senatorul american Wilson care își petrecuse toată călătoria la clasa a treia, deoarece acolo cânta Novecento, atunci când nu cânta notele normale, ci alea ale lui, care nu erau normale. Avea un pian, acolo jos, unde se ducea după-amiaza și târziu în noapte. Mai întâi asculta: voia ca oamenii să-i cânte cântecele știute de ei, mai scotea câte unul o chitară, sau o armonică, ceva, și începea să cânte, muzici care veneau cine știe de unde... Novecento asculta, începea pe urmă să atingă clapele, în timp ce ăia cântau din gură sau cu instrumentele, atingea clapele și încetul cu încetul totul devenea o adevărată cântare, ieșeau niște sunete din pian – vertical, negru – și erau niște sunete dintr-o altă lume. Era în ele totul: toate deodată, toate muzicile pământului. Rămâneai cu gura căscată. Și senatorul Wilson, la auzul lor, a rămas cu gura căscată, și dincolo de povestea aia cu clasa a treia, el, elegant îmbrăcat, în mijlocul mirosurilor alea, fiindcă putea de-a binelea, dincolo de povestea aia, a trebuit să fie coborât cu forța, la sosire, altfel după el ar fi rămas acolo sus, să-l asculte pe Novecento în următorii ani care-i mai rămăseseră naibii de trăit. Zău așa. Au scris ziarele, dar era adevărat, zău. Chiar așa a fost.

În sfârșit, cineva s-a dus la Jelly Roll Morton și i-a spus: pe vaporul ăla e unu' care face ce vrea cu pianul. Dacă are chef cântă jazz, dar când nu are chef cântă ceva ce seamănă cu zece jazzuri la un loc. Jelly Roll Morton avea o fire insuportabilă, o știau toți. A spus: „Cum poate să cânte bine unul care nici să coboare de pe un tâmpit de vapor nu e în stare?” Și s-a pus pe râs, ca un nebun, el, inventatorul jazzului. Lucrurile se puteau termina aici, doar că cineva a spus atunci: „Bine faci că râzi fiindcă dacă ăla se hotărăște să coboare, tu te întorci să cânți în bordeluri, pe Dumnezeuul meu, în bordeluri.” Jelly Roll s-a oprit din râs, a scos din buzunar un pistol mic cu mâner de sidef,

I-a îndreptat spre capul tipului care vorbise și n-a tras. Dar a spus: „Unde e rahatul ăsta de vapor?”

Avea în vedere un duel. Se obișnuia, pe atunci. Se înfruntau prin executarea unor bucăți de bravură și la urmă unul din ei câștiga. De-ale muzicienilor. Fără sânge, dar destulă ură, ură adevărată, pe dedesubt. Note și alcool. Putea dura și o noapte întreagă. La asta se gândea Jelly Roll, ca să termine odată cu povestea asta a pianistului de pe Ocean, și toate aiurelile alea. Să termine odată. Problema era că Novecento, la drept vorbind, nu cânta niciodată în porturi, nu voia să cânte. Erau într-un fel pe pământ, porturile, și nu-i cădea bine. El cânta unde voia el. Și unde voia el era în largul mării, când pământul devine doar niște lumini îndepărtate, sau o amintire, sau o speranță. Așa era el. Jelly Roll Morton a înjurat de mama focului, apoi și-a plătit din buzunarul lui biletul dus-întors pentru Europa și s-a urcat pe Virginian, el care nu pusese niciodată piciorul pe un vapor decât ca să se plimbe pe Mississippi. „E cel mai idiot lucru pe care l-am făcut vreodată în viața mea”, a spus, adăugând și niște înjurături, jurnaliștilor care s-au dus să-l salute, la cheiul 14 al portului Boston. Apoi s-a închis în cabină și a așteptat ca pământul să devină lumini îndepărtate, și amintire, și speranță.

Novecento, însă, nu prea lua în seamă treburile astea. Nici nu le înțelegea prea bine. Un duel? Și pentru ce? Dar era curios. Vroia să audă cum naiba cânta inventatorul jazzului. Nu o spunea în glumă, chiar credea: că era cu adevărat inventatorul jazzului. Cred că dorea să învețe câte ceva. Ceva nou. Așa era el. Cam ca bătrânul Danny: nu avea simțul competiției, nu îi păsa câtuși de puțin să afle cine învingea. Îl uimea restul. Tot restul.

La 21 și 37 în a doua zi de navigație, după ce Virginian pornise cu douăzeci de noduri pe ruta spre Europa, Jelly Roll Morton s-a prezentat superelegant, în negru, în salonul de dans de la clasa întâi. Știa foarte bine cu toții ce aveau de făcut. Dansatorii s-au oprit, noi cei din orchestră am pus jos instrumentele, barmanul a turnat un whisky, oamenii au amuțit. Jelly Roll a luat paharul cu whisky, s-a apropiat de pian și l-a privit în ochi pe Novecento. N-a spus nimic, dar în aer a plutit un: „Scoală-te de aici.”

Novecento s-a ridicat.

„Dumneavoastră sunteți cel care a inventat jazzul, nu-i așa?” „Exact. Și tu ești cel care cântă doar dacă stă cu fundul pe Ocean, nu?” „Exact.”

Făcuseră prezentările. Jelly Roll și-a aprins o țigară, a sprijinit-o de marginea pianului, s-a așezat și a început să cânte. Ragtime. Dar părea ceva nemaiauzit până atunci. Nu cânta, aluneca. Era ca un combinezon de mătase ce se prelungea de pe trupul unei femei, în pas de dans. Erau toate bordelurile Americii, în muzica aia, dar bordelurile de lux, alea unde până și garderobiera e frumoasă. Jelly Roll termină cu o broderie de note fine invizibile, sus de tot la capătul claviaturii, ca o cascadă micuță de perle pe o pardoseală de marmură. Țigara era tot acolo, pe marginea pianului: pe jumătate arsă, cu scrumul rămas întreg acolo. Ai fi spus că n-a vrut să cadă ca să nu facă zgomot. Jelly Roll a luat țigara între degete, mâinile lui erau ca niște fluturi, am spus, a luat țigara și scrumul a rămas neatins, nici nu se gândea să cadă, poate că era un șiretlic la mijloc, nu știu, fapt e că nu cădea.

S-a ridicat, inventatorul jazzului, s-a apropiat de Novecento, i-a băgat țigara sub nas, pe ea și tot scrumul ei rămas neatins, și a spus: „E rândul tău, marinarule.”

Novecento a surâs. Se amuza. Pe cuvânt. S-a așezat la pian și a făcut cel mai prostesc lucru pe care îl putea face. A cântat Vino înapoi tătucule, un cântec de o tâmpenie rară, ceva pentru copii, îl auzise de la un emigrant, cu câțiva ani mai înainte, și de atunci îl cânta întruna, îi plăcea, zău, nu știi ce găsea la el de-i plăcea, găsea că e teribil de emoționant. Nu era cu siguranță ceea ce s-ar numi o piesă de virtuozitate. Dacă voiam puteam să o cânt și eu. El a cântat-o jucându-se cu notele joase, dublând câte ceva, adăugând de la el două sau trei arpegii, dar era o tâmpenie de fapt, și o tâmpenie a rămas. Jelly luase o mutră de parcă i se furaseră darurile de Crăciun. L-a fulgerat pe Novecento cu doi ochi de lup și s-a reșezat la pian. A început un blues care l-ar fi făcut să plângă și pe un mașinist neamț, părea că tot bumbacul cules de toți negrii din lume se adunase acolo și îl culegea el, cu notele alea. Îți rupea inima. Toată lumea s-a ridicat în picioare: se smiorcăiau și aplaudau. Jelly Roll nu a schițat nici un semn de plecăciune, nimic, se vedea că e stăpân pe situație în toată povestea asta.

Era din nou rândul lui Novecento. A început-o prost fiindcă s-a așezat la pian cu două lacrimi așa de groase jucându-i în ochi, din cauza blues-ului, se înduioșase, lucru lesne de înțeles. Absurditatea a fost că din toată muzica pe care o avea în cap și în mâini, ce i-a venit să cânte? Blues-ul pe care de-abia îl auzise. „Era tare frumos”, mi-a spus pe urmă, a doua zi, pentru a se justifica, chipurile. Nu avea nici cea mai mică idee despre ce înseamnă un duel, nici cea mai mică idee. A cântat blues-ul acela. Mai mult, în capul lui se transformase într-o serie de acorduri, foarte lente, unul după altul, ca o procesiune, o plictiseală de moarte. El cânta aplecat cu totul peste claviatură, se bucura de fiecare din acordurile alea, chiar așa ciudate, oricum, niște chestii disonante, care pe el îl bucurau pur și simplu. Pe ceilalți, mai puțin. Când a terminat s-au auzit și niște fluierături.

În acel moment Jelly Roll Morton și-a pierdut definitiv răbdarea. S-a aruncat de-a dreptul peste pian. A șuierat printre dinți câteva cuvinte, foarte clare, ca să le înțeleagă bine toți.

„Și mai du-te în aia mă-ti, cretinule.”

A început apoi să cânte. Dar a cânta nu e cuvântul potrivit. Un prestidigitator. Un acrobat. Tot ce se poate face, cu o claviatură de optzeci și opt de clape, el o făcea. Cu o viteză monstruoasă. Fără să greșescă o notă, fără să-și clintească un mușchi al feței. Nu mai era muzică: erau jocuri de scamator, era vrăjitorie în toată regula. Era o minune, fără sfinți. O splendoare. Lumea înnebunise cu totul. Țipau și aplaudau, nu se mai văzuse așa ceva. Făceau o gălăgie ca la Anul Nou. În toată zarva aia, m-am trezit în fața lui Novecento: avea cea mai dezamăgită față din lume. Și puțin uimită chiar. M-a privit și a spus: „Dar ăla e complet imbecil.”

Nu i-am răspuns. Nu aveai ce să-i răspunzi. El s-a aplecat spre mine și mi-a spus: „Dă-mi o țigară, hai...”

Eram așa de zăpăcit, că am scos-o și i-am dat-o. Vreau să spun: Novecento nu fuma. Nu fumase niciodată înainte. A luat țigara, s-a răsucit și s-a dus să se așeze la pian. A trecut o vreme până și-au dat seama, în salon, că se așezase acolo, și că vroia totuși să cânte. Au răsunit și vreo două aplauze apăsate, și râsete, niște fluierături, așa sunt oamenii, sunt răutăcioși cu cei care pierd. Novecento a așteptat răbdător să se facă puțin liniște în jurul lui. Apoi i-a aruncat o privire lui Jelly Roll, care stătea în picioare, la bar, bând o cupă de șampanie, și a spus pe șoptite: „Tu ai vrut-o, pianist împutit.”

A sprijinit apoi țigara mea de marginea pianului.

Stinsă.

Și a început.

(În difuzor se aude o bucată de o uluitoare virtuozitate, cântată poate la patru mâini. Nu durează mai mult de o jumătate de minut. Se termină cu o explozie de acorduri puternice. Actorul așteaptă să se sfârșească, apoi reia.)

Așa.

Publicul e numai ochi și urechi, nemișcat. Toți au respirația tăiată. Cu ochii fixați pe pian și gurile căscate, par niște adevărați idiști. Au rămas așa, în tăcere, complet buimăciți, chiar și după formidabila aia dezlănțuire de acorduri de la sfârșit cântată parcă cu o sută de mâini, iar pianul stătea să explodeze dintr-o clipă în alta. În tăcerea aia aiuritoare, Novecento s-a ridicat, a luat țigara mea, s-a aplecat puțin înainte, peste claviatură, și a apropiat-o de corzile pianului.

Un sfârșit ușor.

A tras-o înapoi, și era aprinsă.

Jur.

Aprinsă de-a binelea.

Novecento o ținea în mână ca pe o lumânare mică. El nu fuma, nici nu știa să o țină între degete. A făcut câțiva pași și a ajuns în fața lui Jelly Roll Morton. I-a întins țigara.

„Fumeaz-o tu. Eu nu mă pricep.”

Abia atunci s-a rupt vraja ce-i prinsese pe toți. S-a pornit o cascadă de urale și aplauze și o larmă, nu știu, nu se mai văzuse așa ceva, strigau cu toții, voiau cu toții să-l atingă pe Novecento, o întreagă harababură, nu se mai înțelegea nimic. Dar eu l-am văzut, acolo în mijloc, pe Jelly Roll Morton, cum fuma nervos din blestemata aia de țigară, nemaștiind ce figură să facă, nici încotro să privească, și la un moment dat a început să-i tremure mâna de fluture, tremura de-a dreptul, și eu am văzut-o, și n-o s-o uit niciodată, tremura așa de tare încât până la urmă scrumul țigării s-a desprins și a căzut, mai întâi pe frumosul costum negru și pe urmă, alunecând, până pe pantoful drept, pantof de lac negru, lucios, scrumul ăla ca un pufuleț alb, el l-a privit, îmi aduc aminte foarte bine, a privit pantoful, lacul și scrumul, și a înțeles, a înțeles ce era de înțeles, s-a răsucit în loc și, călcând încet, cu pași mărunți, așa încet ca să nu cadă scrumul, a traversat marea sală și a dispărut, cu pantofii lui de lac negru, și pe unul din ei cu un pufuleț alb, îl ducea cu el, și acolo scria că cineva învinsese, și nu era el.

Jelly Roll Morton și-a petrecut restul călătoriei închis în cabina sa. Când a sosit la Southampton, a coborât de pe Virginian. A doua zi a plecat din nou spre America. Dar pe alt vapor. Nu mai voia să știe de Novecento și de tot restul. Voia să se întoarcă și gata.

De pe puntea clasei a treia, sprijinit de balustradă, Novecento l-a văzut coborând, cu frumoasa sa haină albă și toate valizele, frumoase, din piele de culoare deschisă. Și îmi amintesc că a spus doar: „Fac ceva și pe jazz.”

Liverpool New York Liverpool Rio de Janeiro Boston Cork Lisabona Santiago de Chile Rio de Janeiro Antilele New York Liverpool Boston Liverpool Hamburg New York Hamburg New York Genova Florida Rio de Janeiro Florida New York Genova Lisabona Rio de Janeiro Liverpool Rio de Janeiro Liverpool New York Cork Cherbourg Vancouver Cherbourg Cork Boston Liverpool Rio de Janeiro New York Liverpool Santiago de Chile New York Liverpool, Ocean, drept în mijloc. Și acolo, în momentul acela, a căzut tabloul.

Pe mine întotdeauna m-a mirat treaba asta cu tablourile. Stau acolo sus ani de zile, pe urmă fără ca nimic să se întâmple, dar nimic vă spun, pac, jos, au căzut. Stau acolo agățate în cuie, nimeni nu le face nimic, dar ele la un moment dat, pac, cad ca niște pietre, în cea mai deplină tăcere, totul e nemișcat împrejur, nu zboară nici o muscă, și ele, pac. Fără nici o explicație. De ce tocmai în momentul acela? Nu se știe. Pac. Ce i se întâmplă unui cui pentru a-l hotărî că nu mai poate? O fi având și el un suflet, sărmanul? Ia hotărâri? A discutat îndelungat cu tabloul, nu știau ce să facă, stăteau în fiecare seară de vorbă, ani de zile, apoi au stabilit o dată, o oră, un minut, o clipă, asta e, pac. Sau știau de la început, ăia doi, aveau deja totul aranjat, uite eu îmi dau drumul peste șapte ani, îmi convine, okay, atunci ne înțelegem pentru data de 13 mai, okay, pe la șase, să spunem șase fără un sfert, de acord, atunci noapte bună, bună. După șapte ani, la 13 mai, la șase fără un sfert: pac. Greu de înțeles. Mai bine să nu te gândești la astfel de lucruri, altminteri te apucă nebunia. Când cade un tablou. Când te trezești, într-o dimineață, și nu o mai iubești. Când deschizi ziarul și citești că a izbucnit războiul. Când vezi un tren și te gândești „eu trebuie să plec de aici”. Când te privești în oglindă și îți dai seama că ești bătrân. Când, în mijlocul Oceanului, Novecento și-a ridicat privirea din farfurie și mi-a spus: „Peste trei zile, la New York, eu cobor de pe vaporul ăsta.”

Am rămas înlemnit.

Pac.

Pe un tablou nu-l poți întreba nimic. Dar pe Novecento da. L-am lăsat în pace puțin, apoi am început să-l descos, voiam să înțeleg de ce, trebuia să existe totuși un motiv, nimeni nu stă treizeci și doi de ani pe un vapor și pe urmă într-o zi coboară pe neașteptate, de parcă n-ar însemna nimic, fără să spună măcar celui mai bun prieten care e motivul, fără să-i spună nimic.

„Trebuie să văd ceva, acolo jos”, mi-a spus.

„Ce anume?” Nu voia să spună, și e de înțeles fiindcă tot ce-a spus până la urmă a fost: „Marea.” „Marea?” „Marea.”

Ca să vezi. Te puteai gândi la orice, dar nu la asta. Nu-mi venea să cred, părea o bătaie de joc. Nu-mi venea să cred. Era drăcovenia secolului.

„De treizeci și doi de ani vezi marea, Novecento.” „De aici. Eu vreau s-o văd de-acolo. Nu e același lucru.”

Dumnezeule mare. Parcă vorbeam cu un copil.

„Prea bine, așteaptă să ajungem în port, te apleci și o privești cum trebuie. Tot aia e.” „Nu e tot aia.” „Și cine ți-a spus-o?”

I-o spusese unul care se numea Baster, Lynn Baster. Un țăran. Unul din ăia care trăiesc patruzeci de ani muncind ca niște catări și tot ce au văzut e doar țarina lor și, o dată sau de două ori, orașul cel mare, la câteva mile depărtare, în zi de târg. Numai că ăsta pierduse totul din cauza secetei, nevasta îi plecase cu nu știu ce fel de predicator, iar pe copii îi secerase febra, pe amândoi. Halal de steaua lui, ce mai. Încât într-o zi își luase lucrurile la spinare, și bătuse toată Anglia pe jos pentru ca s-ajungă la Londra. Dar cum nu prea cunoștea drumurile, în loc să ajungă la Londra nimerise într-un sătuleț oarecare, pe unde însă dacă mergeai tot înainte, coteai de două ori și o luai pe după un deal, până la urmă, pe neașteptate, vedeai marea. Nu o mai văzuse înainte. Rămăsese ca trăsnet. Dacă te luai după ce spunea el, fusese salvat. Spunea: „E ca un urlet uriaș care strigă și strigă, și strigă așa: gloată de încornorați, viața e un lucru imens, vreți sau nu să înțelegeți? Imens!” El, Lynn Baster, nu se gândise niciodată la asta. Nici nu-i trecuse prin minte așa ceva. A fost ca o revoluție în capul lui.

Poate că nici lui Novecento... nu-i trecuseră prin cap vreodată lucrurile astea, cum că viața e imensă. Poate că bănuia doar, dar nimeni nu i-a spus-o strigând în felul ăsta. L-a pus pe Baster ăsta să-i repete de mii de ori povestea cu marea și tot restul, și la sfârșit s-a hotărât că trebuia să încerce și el. Când a început să-mi explice, avea aerul unuia care îți explică cum funcționează motorul cu explozie: era științific.

„Pot să rămân ani întregi, aici sus, dar marea nu-mi va spune niciodată nimic. Eu cobor acum, trăiesc pe pământ și cu pământul mulți ani, devin un om normal, apoi într-o zi plec, ajung undeva pe o coastă, ridic ochii și privesc marea: acolo am s-o ascult cum urlă.”

Științific. Mi se părea rahatul științific al secolului. Puteam să i-o spun, dar nu i-am spus-o. Nu era așa simplu. Adevărul este că eu țineam la Novecento și doream ca într-o bună zi să coboare de acolo și să le cânte oamenilor de pe pământ, și să se căsătorească cu o femeie drăguță, și să aibă copii și toate celelalte lucruri pe care ți le oferă viața, care n-o fi ea imensă, dar e frumoasă, dacă ai un pic de noroc și de voință. Toată treaba aia cu marea mi se părea o adevărată tâmpenie, dar dacă în felul ăsta Novecento cobora de acolo, atunci era în regulă și pentru mine. M-am gândit până la urmă că era mai bine așa. I-am spus că raționamentul său era fără cusur. Și că mă bucur, pe cuvânt. Și c-o să-i dăruiesc paltonul meu din păr de cămilă, o să arate foarte bine când va coborî pe scăriță, cu paltonul din păr de cămilă. El era chiar un pic emoționat: „Ai să vii să mă cauți, nu-i așa? pe pământ.”

Doamne, mi se pusese ca o piatră, aici, aici, în gâttej, ca o piatră, îmi venea să mor când spunea așa, urăsc despărțirile, m-am apucat să râd cât de tare puteam, era un chin, și i-am spus că îl voi căuta fără îndoială și vom

alerga cu câinele său pe câmpii, și nevasta lui ne va prepara curcanul, și tot felul de prostii de-astea, și el râdea, și eu cu el odată, dar înăuntrul nostru știam amândoi că adevărul era altul, adevărul era că totul se termina, și nu mai era nimic de făcut, așa trebuia să se întâmple și acum chiar se întâmpla: Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento va coborî de pe Virginian, în portul New York, într-o zi de februarie. După treizeci și doi de ani trăiți pe mare, va coborî pe pământ, pentru a vedea marea.

(Începe o muzică asemănătoare unei vechi balade. Actorul dispare în întuneric, apoi reapare în chip de Novecento în vârful unei scărițe de vapor. Palton din păr de cămilă, pălărie, o valiză mare. Stă puțin acolo, în bătaia vântului, nemișcat, privind înaintea sa. Privește New York-ul. Coboară apoi prima treaptă, a doua, a treia. Muzica se întrerupe brusc și Novecento rămâne pe loc. Actorul își scoate pălăria și se întoarce spre public.)

La treapta a treia s-a oprit. Brusc.

„Ce e? Ai călcat într-un rahat?”, a spus Neil O'Connor, un irlandez greu de cap, dar veșnic bine dispus.

„O fi uitat ceva”, am spus eu.

„Ce?” „Ce știi eu...” „O fi uitat pentru ce coboară.” „Nu mai spune tâmpenii.”

El stătea acolo, nemișcat, cu un picior pe treapta a doua și altul pe a treia. A rămas așa un timp nesfârșit. Privea înaintea lui, parcă ar fi căutat ceva. La urmă a făcut un gest ciudat. Și-a scos pălăria, a întins mâna peste balustrada scăriței și i-a dat drumul. Părea o pasăre obosită, sau o omletă albastră cu aripi. S-a rotit de câteva ori în aer și a căzut în mare. Plutea. Era evident o pasăre, nu o omletă. Când ne-am ridicat ochii din nou spre scăriță, l-am văzut pe Novecento, cu paltonul său din păr de cămilă, cu paltonul meu din păr de cămilă, cum urca iarăși treptele alea două, cu spatele la lume și un surâs bizar pe față. Doi pași, și a dispărut în interiorul vaporului.

„Ai văzut, a sosit noul pianist”, a spus Neil O'Connor.

„Se zice că e cel mai mare”, am spus eu. Și nu știam dacă eram trist sau teribil de fericit.

Ce anume a văzut, de pe blestemata aia de treaptă a treia, nu a vrut să-mi spună. În ziua aceea, și mai apoi, pe timpul altor două călătorii pe care le-am făcut, Novecento s-a purtat cam ciudat, vorbea mai puțin ca de obicei, și părea foarte ocupat cu o treabă a sa personală. Noi nu i-am pus întrebări. El se făcea că nu știe nimic. Se vedea că ceva nu era în regulă, oricum nu ne duceam să-l întrebăm nimic. Au trecut așa câteva luni. Pe urmă într-o zi Novecento a intrat în cabina mea și, fără grabă dar dintr-o suflare, mi-a spus: „Mulțumesc pentru palton, îmi venea dumnezeiește, îmi pare rău, aș fi făcut impresie bună, dar acum e mult mai bine, a trecut, să nu crezi că sunt nefericit: n-am să mai fiu niciodată.”

Cât despre mine, nu prea eram convins că fusese vreodată, nefericit. Nu era genul de om despre care să te întrebi oare ăla o fi fericit. El era Novecento, și atât. Nu-ți trecea prin minte că ar avea ceva de-a face cu fericirea, sau cu durerea. Părea dincolo de toate, părea de neatins. El și muzica lui: restul, nu conta.

„Nu trebuie să crezi că sunt nefericit: n-am să mai fiu niciodată.” M-a lăsat mut, fraza aia. Nu avea aerul că glumește, când a spus-o. El știa foarte bine încotro merge. Și că va ajunge acolo. Era ca atunci când se așeza la pian și se apuca să cânte, mâinile lui nu ezitau, și clapele parcă așteptau notele alea dintotdeauna, păreau făcute pentru ele, și numai pentru ele. Aveai impresia că inventează pe moment: dar undeva, acolo, în capul lui, notele alea fuseseră scrise dintotdeauna.

Acuma știi că în ziua aceea Novecento se hotărâse să se așeze în fața clapelor albe și negre ale vieții sale pentru a începe să cânte o muzică absurdă și genială, complicată dar frumoasă, cea mai mare din toate. Și că pe muzica aia vor dansa anii care îi mai rămâneau de trăit. Și că niciodată nu va mai fi nefericit.

Eu, de pe Virginian, am coborât la 21 august 1933. Mă urcasem pe el cu șase ani înainte. Dar aveam impresia că trecuse o viață. N-am coborât pentru o zi sau pentru o săptămână: am coborât pentru totdeauna. Cu actele pentru debarcare, și plata din urmă, și toate celelalte. Eram în regulă. Încheiasem socotelile cu Oceanul.

Nu pot spune că-mi displăcea, viața aia. Era un fel ciudat de a-ți aranja socotelile, dar lucrurile mergeau. Numai că, nu eram convins că va fi mereu așa. Când ești marinar atunci e altceva, locul tău e pe mare, poți rămâne acolo până crapi și toate-s bune. Dar pentru unul care cântă la trompetă... Când cânți la trompetă ești un străin pe mare și așa va fi mereu. Mai devreme sau mai târziu, normal e să te întorci acasă. Mai bine mai devreme, mi-am spus.

„Mai bine mai devreme”, i-am spus lui Novecento. Și el a înțeles. Era clar că nu dorea deloc să mă vadă coborând pe scărița aceea, pentru totdeauna, dar de spus, nu mi-a spus-o. Și era mai bine așa. În ultima seară, stăteam acolo și cântam pentru obișnuiții imbecili de la clasa întâi, mi-a venit rândul să execut un solo al meu, am început să cânt și după câteva note am simțit cum pianul vine după mine, încetșor, cu dulceață, dar cânta o dată cu mine. Am continuat împreună, și eu cântam cât puteam mai bine, doamne, nu eram Louis Armstrong, dar chiar am cântat bine, cu Novecento care mă urma tot timpul, cum știa el s-o facă. Alții ne-au lăsat să o ținem așa o bună bucată de vreme, trompeta mea și pianul lui, pentru ultima oară, să spunem tot ce nu se poate spune în cuvinte. Oamenii continuau să danseze în jur, nu își dăduseră seama de nimic, nu puteau să-și dea seama, ce știau ei, continuau să danseze, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Poate chiar își spuneau între ei: „Ai văzut ce caraghios e ăla cu trompeta, o fi beat, sau nebun. Uite-l pe ăla cu trompeta: cântă și plânge.”

Ce a fost mai pe urmă, după ce am coborât de acolo, asta-i o altă poveste. Poate că reușeam până la urmă să mă aranjez cum trebuie dacă n-ar fi fost la mijloc blestematul ăla de război, totuși. Aia a fost o treabă care a complicat totul, nu se mai înțelegea nimic. Trebuia să ai minte nu glumă, ca să te descurci. Era nevoie de niște calități pe care eu nu le aveam. Eu știam să cânt la trompetă. E uimitor cât de inutil este, să cânți la o trompetă, când e un război în jurul tău. Și peste capul tău. Să nu rămâi strivit.

Oricum, despre Virginian și despre Novecento, n-am mai știut nimic, ani în șir. Nu înseamnă că îl uitasem, îmi aminteam mereu de el, se întâmpla să mă întreb adesea: „Oare ce-ar face Novecento dacă ar fi aici, oare ce-ar spune, „fac ceva pe război” ar spune”, dar când o spuneam eu nu era același lucru. Îmi mergea atât de rău încât uneori închideam ochii și mă întorceam acolo sus, la clasa a treia să-i ascult pe emigranți cântând Opera și pe Novecento care cânta o muzică nemaștiută, mâinile lui, fața lui, în jur Oceanul. Trăiam din imaginație și din amintiri, asta-ți rămâne de făcut, pentru a te salva, nimic altceva. E un șiretlic de om sărac, dar care ajută totdeauna.

În sfârșit, era o poveste terminată, povestea aia. Părea chiar definitiv terminată. Într-o zi am primit o scrisoare, mi-o trimisese Neil O'Connor, irlandezul ăla pus mereu pe glume. De data asta însă era o scrisoare serioasă. Spunea că Virginian devenise o epavă la sfârșitul războiului, fusese folosit ca spital de transport, și acum era așa de prăpădit încât hotărâseră să-l scufunde. Cei câțiva oameni rămași în echipaj fuseseră debarcați la Plymouth, vaporul fusese umplut cu dinamită și în curând aveau să-l ducă în larg pentru a termina treaba: bum, și gata. La urmă era un post-scriptum, și spunea: „Ai cumva o sută de dolari? Ți-i dau înapoi, pe cuvânt.” Și dedesubt, un alt post-scriptum, și spunea: „Novecento n-a coborât.”

Am tot răsucit scrisoarea în mâini zile întregi. Pe urmă am luat trenul spre Plymouth, m-am dus în port, m-am uitat după Virginian, l-am găsit, am dat niște bani paznicilor de acolo, m-am urcat pe vapor, am cotrobăit peste tot, am coborât în sala mașinilor, m-am așezat pe o ladă care părea plină cu dinamită, mi-am scos pălăria, am pus-o pe jos, și am rămas acolo, în tăcere, fără să știu ce să spun/

Stăteam acolo nemișcat privindu-l, stătea acolo nemișcat privindu-mă/

Dinamită sub fund, dinamită pretutindeni/

Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento/

Ai fi spus că știa că voi veni, așa cum știa mereu ce note ai să cânti și.../

Cu figura aia îmbătrânită, dar frumos într-un fel, fără urme de oboseală/ Nici o lumină, pe vapor, doar ce pătrundea de afară, cine știe noaptea, cum era/

Mâinile albe, haina bine închisă, pantofii lustruiți/

El singur nu coborâse, el/

În penumbră, părea un prinț/

Nu coborâse, avea să sară în aer împreună cu tot restul, în mijlocul mării/

Un final măreț, privit de toți, de pe chei, și de pe țarm, marele foc de artificii, adieu, jos cortina, fum și flăcări, un val uriaș, la sfârșit/

Danny Boodmann T. D. Lemon Novecento/

Pe vaporul acela înghițit de întuneric, ultima amintire a lui este o voce, doar pentru a spune, încet/

/

/

(Actorul se transformă în Novecento.)

/

/

Tot orașul ăla... nu i se vedea capătul.../

Capătul, vă rog, s-ar putea vedea capătul?/

Și zgomotul/

Pe scărița aia blestemată... era tare frumos, totul... și eu mă simțeam grozav în paltonul ăla, făceam impresie, și nu stăteam pe gânduri, coboram cu siguranță, fără îndoială/

Cu pălăria mea albastră/

Prima treaptă, a doua treaptă, a treia treaptă/

Prima treaptă, a doua treaptă, a treia treaptă/

Prima treaptă, a doua/

Nu m-a oprit ce-am văzut/

Ci ceea ce nu am văzut/

Poți înțelege, frate? E ceea ce nu am văzut... l-am căutat dar nu era, în tot orașul ăla nesfârșit erau de toate în afara de/

Erau de toate/

Dar nu era un capăt. Ceea ce nu am văzut este unde se sfârșeau toate alea. Capătul lumii/

Gândește-te puțin: un pian. Clapele încep. Clapele sfârșesc. Știi că sunt optzeci și opt, nimeni nu te poate păcăli. Nu sunt nesfârșite, ele. Tu, ești nesfârșit, și înăuntrul clapelor alea, muzica pe care o poți face e nesfârșită. Ele sunt optzeci și opt. Tu ești nesfârșit. Asta îmi place mie. Asta merită să fie trăit. Dar dacă tu/

Dar dacă eu mă urc pe scărița aia, și în fața mea/

Dar dacă eu mă urc pe scărița aia și în fața mea se desfășoară o claviatură cu milioane de clape, milioane și miliarde/

Milioane și miliarde de clape, care nu se mai sfârșesc și asta-i purul adevăr, că nu se mai sfârșesc și claviatura aia e infinită/

Dacă e o claviatură infinită, atunci/

Pe claviatura aia nu există muzică pe care s-o poți cânta. Te-ai așezat pe un scăunel greșit: ăla e pianul la care cântă Dumnezeu/

Doamne, dar le vedeai drumurile?

Numai drumurile, erau cu miile, cum de puteați voi acolo jos să alegeți unul/

Să alegeți o femeie/

O casă, un pământ al vostru, un peisaj de privit, un fel de a muri/

Toată lumea aia/

Lumea aia peste tine care nici nu știi unde sfârșește/

Și câtă este/

Nu vă e teamă niciodată, vouă, că v-ați putea sfârșii în mii de bucățele doar gândind-o, enormitatea aia, doar gândind-o? Trăind-o.../

Eu m-am născut pe acest vapor. Și lumea se perinda pe aici, câte două mii de persoane odată. Erau și pe aici dorințe destule, dar nu durau mai mult decât drumul de la proră la pupă. Îți cântai fericirea, pe o claviatură care nu era nesfârșită.

Eu așa am învățat. Pământul, ăla e un vapor prea mare pentru mine. E o călătorie prea lungă. E o femeie prea frumoasă. E un parfum prea tare. E o muzică pe care nu știu s-o cânt. Iertați-mă. Dar eu n-o să cobor. Lăsați-mă să mă întorc înapoi.

Vă rog/

/

/

Acum încearcă să înțelegi, frate, încearcă să înțelegi, dacă poți/

Cu toată lumea aia în ochi/

Teribilă dar frumoasă/

Prea frumoasă/

Și teama care mă aducea înapoi/

Vaporul, din nou și pentru totdeauna/

Micul vapor/

Cu lumea aia în ochi, în toate nopțile, din nou/

Nălucile/

Poți muri dacă te lași în voia lor/

Dorința de a coborî/

Teama de a o face/

Te înnebunește, așa/

Nebun/

Ceva trebuie să faci și eu am făcut-o/

Mai întâi am imaginat-o/

Apoi am făcut-o/

În fiecare zi de-a lungul anilor/

Doisprezece ani/

Miliarde de momente/

Un gest imperceptibil și foarte lent./

Eu, care nu fusesem în stare să cobor de pe vaporul acesta, pentru a mă salva am coborât din viață. Treaptă cu treaptă. Și fiecare treaptă era o dorință. Cu fiecare pas, o dorință la care renunțam.

Nu sunt nebun, frate. Nu suntem nebuni când găsim o modalitate de a ne salva. Suntem vicleni ca niște animale înfometate. Nu-i nebunie asta. E geniu. Este geometrie. Perfecțiune. Dorințele erau gata să-mi sfâșie inima. Puteam să le trăiesc, dar n-am reușit.

Atunci le-am vrăjit.

Și le-am lăsat una câte una în urma mea. Geometrie. O treabă perfectă. Pe toate femeile lumii le-am vrăjit când am cântat o noapte întreagă pentru o femeie, una, pielea diafană, mâinile fără o bijuterie, picioarele subțiri, își legăna capul în sunetul muzicii mele, fără un surâs, fără să coboare privirea, deloc, o noaptea întreagă, și când s-a ridicat nu ea a fost cea care a ieșit din viața mea, ci toate femeile din lume. Pe tatăl care nu voi fi vreodată l-am vrăjit pe când priveam cum moare un copil, zile întregi, așezat lângă el, fără a pierde nimic din spectacolul acela de o frumusețe cumplită, voiam să fiu ultimul lucru pe care îl privea pe lume, când s-a dus, privindu-mă în ochi, nu el a fost cel care a plecat ci toți copiii pe care nu i-am avut vreodată.

Pământul care era pământul meu, undeva prin lume, l-am vrăjit când am auzit cum cânta un om ce venea din nord, și dacă îl ascultai vedeai, vedeai valea, munții din jur, fluviul ce cobora alene, zăpada iernii, lupii noaptea, când omul acela a încetat să cânte s-a sfârșit pământul meu, pentru totdeauna, oriunde ar fi el. Prietenii pe care i-am dorit au fost vrăjiți de mine atunci când am cântat pentru tine și cu tine în seara aia, în fața pe care o aveai, în ochi, eu i-am văzut, pe toți, prietenii mei iubiți, când ai plecat s-ai dus o dată cu tine. Am spus adio uimirii când am văzut cum uriașele aisberguri din Marea Nordului se prăbușeau învinse de căldură, am spus adio minunilor când i-am văzut râzând pe oamenii distruși de război, am spus adio mâniei când am văzut vaporul ăsta umplut cu dinamită, am spus adio muzicii, muzicii mele, în ziua în care am reușit s-o cânt pe toată într-o singură notă de o clipă, și am spus adio bucuriei, vrăjind-o, când te-am văzut intrând aici. Nu e nebunie, frate. Geometrie. E o lucrătură de artă. Am dezarmat nefericirea. Am deșirat din viața mea dorințele. Dacă ai putea reface drumul meu, le-ai găsi una câte una, vrăjite, nemișcate, oprite acolo pentru totdeauna ca niște semne puse de-a lungul acestei călătorii ciudate pe care nu am povestit-o nimănui vreodată, decât ție/

/

(Novecento se îndepărtează spre culise.)

/

(Se oprește, se întoarce.)

Parcă și văd scena, după ce ajung acolo sus, cu cel care îmi caută numele pe listă și nu-l găsește.

„Cum ați spus că vă cheamă?” „Novecento.” „Nosjinski, Notabarbolo, Novalis, Novak...” „De fapt m-am născut pe un vapor.” „Vă rog?” „M-am născut pe un vapor și acolo am și murit, nu știu dacă găsiți aici...” „Naufragiu?” „Nu. Explozie. Șase chintale și jumătate de dinamită. Bum.” „Ah. Acum sunteți bine?” „Da, da, foarte bine... adică... doar treaba asta cu brațul... s-a pierdut un braț... dar m-au asigurat că...” „Lipsește un braț?” „Da. Știți, în explozie...” „Trebuie să fie pe aici o pereche... Care vă lipsește?” „Stângul.” „Aoleu.” „Adică?” „Mi-e teamă că sunt două brațe drepte, știți?” „Două brațe drepte?” „Exact. Eventual, v-ar fi greu să...” „Să ce?” „Adică, dacă ați lua un braț drept...” „Un braț drept în locul celui stâng?” „Da.” „Știu eu... nu, în mare... mai bine unul drept decât nimic...” „Asta zic și eu. Așteptați o clipă, mă duc să-l iau.” „Dacă trec eventual peste câteva zile, și vă sosește unul stâng.” „Auziți, am unul alb și unul negru...” „Nu, nu, o singură culoare... n-am nimic cu negrii, e chestiune de...”

Pe naiba. O veșnicie întreagă, în Rai, cu două mâini drepte. (Cu voce nazală.) și acum să facem o cruce mare! (E gata să o facă dar se oprește, își privește mâinile.) Niciodată nu știi pe care să o folosești. (Ezită un moment, apoi își face repede o cruce cu amândouă mâinile.) O veșnicie întreagă, milioane de ani, să te porți ca un idiot. (Își face din nou semnul crucii cu două mâini.) Un infern, în Rai. Nu-i deloc de râs. (Se întoarce, se îndreaptă spre culise, se oprește cu un pas înainte de a ieși, se întoarce din nou spre public: ochii îi strălucesc.)

Sigur... dar știi ce muzică... cu mâinile alea, două, drepte... dacă ar fi un pian...

(Redevine serios.)

Aia e dinamită sub fundul tău, frate. Scoală-te de aici și pleacă. S-a terminat. De data asta s-a terminat cu adevărat.

(Iese.)

SFÂRȘIT.

Toate muzicile lumii

În primăvara lui 1991, pe cerul publicațiilor italiene, se ivea o planetă numită Baricco. Câteva persoane, poate, cunoșteau deja acest nume, căci citiseră cu trei ani mai devreme *Il Genio* în fuga, strălucit eseu despre muzica lui Rossini, sau articole de muzicologie ici și colo în presă.

Dar *Castelli di rabbia*², primul roman al acestui critic muzical care împlinea treizeci și trei de ani nu semăna cu nimic din ce se publica pe atunci. În panorama literaturii italiene, dominată de mărturia personală și de reinterprețarea unui trecut local, se mai resimțeau efectele unei glaciații survenite în anii 1970: noua generație de scriitori nu mai credea în roman, și prea puțini erau aceia sau acelea care scriau din simpla plăcere de a spune o poveste. Iar aceste „castele de mânie”, roman îmbelșugat, totodată baroc și tonic, mică galaxie de personaje extravagante și atrăgătoare unde fiecare lăsa în urma lui un siaj luminos, își găsi repede succesul, mai întâi critic, apoi public. Tinerele generații, în special, urmau să facă din Baricco, mai ales după ce ieși de sub tipar cel de-al doilea roman al său, *Oceano mare*³, unul dintre autorii lor preferați.

În 1993, când televiziunea italiană îi ceru să anime o emisiune literară, *Pickwick*, chipul lui Baricco deveni familiar tuturor italienilor. Fiecare dintre cărțile despre care era vorba în aceste seri: *De veghe-n lanul de secară* al lui J.-D. Salinger, monumente ale literaturii mondiale ori un roman proaspăt apărut, era cumpărată a doua zi de mii de cititori grăbiți să găsească între paginile ei magia pe care Baricco îi ajutase s-o întrevadă.

La apariția celui de-al treilea roman al său, *Seta*⁴, în 1996, Baricco, care după intrarea în scenă a lui Berlusconi hotărâse să pună capăt activității sale televizuale, alege o modalitate inedită de a-l prezenta: lectura publică. Într-un teatru de la Roma, în mijlocul unui decor compus de un scaun și o carafă cu apă, o tânără actriță citi în întregime acest roman scurt (o sută de pagini de o proză simplă și savantă, la fel de fină și precisă ca factura unui giuvaier). Vrajit de text, publicul, compus în mare parte de tineri, dar și de câțiva scriitori și critici, primi cu multă căldură cartea, și se făcu o înghesuială în fața intrării artiștilor pentru a-l întâlni pe autor. Dar acesta, nepăsător, plecase deja, purtând veșnicii lui blugi, rucsacul aruncat pe umeri.

Să nu ne înșelăm: dacă Baricco este un star în Italia, dacă s-a creat o legendă în jurul lui, precum în jurul acestor cântăreți de rock a căror aureolă fascinează pe fani, el este mai întâi și înainte de toate un scriitor, unul dintre cei care vor conta în deceniile viitoare.

Bogăția prozei, talentul multiform pot evoca explorările stilistice ale unui Gadda; simțul burlescului, finețea și gingășia umorului, conjugate cu o adâncă tandrețe pentru toate personajele sale, îl înfrățesc cu un Italo Calvino.

Însă ceea ce nu aparține decât lui este uimitoarea împletire între jubilara de a scrie, bucuria de a fi pe lume și de a o cânta și sentimentul pregnant al unei fatalități, al unui destin. Un destin care, printr-un anumit semn nevăzut, a scris dinainte viețile noastre toate, și care va face tot ce-i stă în putință ca să se împlinească. Un fel de „disperare” traversează poate, iute și ușoară, cărțile lui Baricco. Fiindcă viața umană e limitată, pe când lumea e imensă, nesfârșită, minunată și îngrozitoare. Or, această pluralitate nesfârșită a lumii, nici un text niciodată, nici o muzică, nu va putea să ne-o înfățișeze.

Françoise Brun

Vocabulizele lui Baricco

Alessandro Baricco este muzician, cântă la pian în fiecare zi, pentru nimeni, nici măcar pentru el însuși; cântă fiindcă iubește muzica și fiindcă găsește în ea, ca și în lectură, singurele lui game de scriitor. Pretinde că nu mai ține minte de ce a devenit scriitor în loc de muzician, și până la urmă, cu un zâmbet care nu mai apare la televizor, mărturisește: „Poate pur și simplu pentru că nu sunt dotat pentru muzică.”

Baricco scrie cu voce tare, nu chiar la fel ca Flaubert care a posteriori își supunea proza probei gueuloir-ului, ci, invers, rostindu-și frazele, rostogolindu-le în capul lui, în gură, în urechi, ascultându-le înainte ca să se așeze singure pe partitură. Face puține corecturi, ca și cum trecerea de pe urmă la negru pe alb n-ar fi decât raportul migălos al celor auzite: „Mai întâi ascult. Ceea ce scriu este legat de sunetul italianesc al cuvintelor, de ritmul frazei italienești, și asta mă face adeseori să aleg muzicalitatea chiar în defavoarea exactitudinii. Cu urechea mă asigur că sonoritatea e corectă. Se poate scrie o întregă simfonie romanescă cu diapason în mână. Justețea forțează scriitura. Dar, bineînțeles, e aici o chestiune de tehnică. Exactitudinea este foarte importantă pentru primele treizeci de pagini ale unei cărți. Cititorul trebuie instalat în fotoliul lui și îmbarcat în poveste. După aceea, nu-i mai rămâne decât să asculte. Când exactitudinea o cere, trebuie să schimbi brusc ritmul, și atunci muzica este cea care regăsește drumul romanului. Sunt mai multe muzici. Trebuie mai întâi să le găsești, să le cunoști, să le recunoști. Numai apoi poți să te apuci de scris. Cu Seta e o altă poveste: în textul acesta, muzica e anodină. Am vrut să ating un grad înalt de exactitudine.” În textul de prezentare pentru Seta, Baricco scrie: „Fiecare poveste are muzica ei. Celei de față îi corespunde o muzică albă. E important s-o spun pentru că muzica albă e o muzică ciudată, câteodată descumpănitoare. Se cântă încet, se dansează lent. Dacă este bine cântată, e ca și cum ai auzi liniștea cântând, iar cei care dansează dumnezeiește pe ea, te uiți la ei și ai impresia că nici nu mișcă. E îngrozitor de grea, muzica albă.” Novecento este o muzică neagră, inventată de un alb care găsește sub degetele lui de magician originea jazzului și a blues-ului fără a pune piciorul pe pământ. Seta este un cântec și un poem epic, cu refrenul său plin de

variații intime, cu strofele sale și cu coda sa, care, cum se știe, e un cuvânt italianesc. Seta este o carte care se știe pe de rost. Castelli di rabbia sunt o fugă, iar Oceano mare o operă.

Așadar, muzica albă ar fi aceea unde se aude liniștea. Însă nu există liniște în literatură, în afară de cea din urmă, după ce cartea va fi închisă și ultimul ei ecou va fi pierit. Liniștea se scrie cu cuvinte. Or, când oamenii tac, când elementele basculează dincolo de vid, mai trebuie încă s-o scrii, să așezi cuvintele care s-o spună. Fără a vorbi de ceea ce se aude între rânduri, căci Baricco scrie între rânduri, acolo unde atât de multe persoane pretind că citesc, între toate rândurile portativului său. Muzica este o artă a timpului, a tempoului impus, a liniștei impuse. Lectura, dimpotrivă, este libertatea ritmului, a sacadei. Se poate merge înapoi, sări peste pagini sau fraze, reciti la nesfârșit cele care plac sau atrag atenția.

Baricco zâmbește. Astfel de subtilități nu sunt arta lui. „Teoretic ai dreptate, însă dacă știi să scrii bine, dar foarte bine, atunci timpul nu mai e liber pentru cititor, el nu mai are o secundă a lui. Exagerez un pic. Unii mari scriitori, Kafka de pildă, nu scriau niciodată sub imperiul muzicii. Eu sunt înaintea de toate un povestitor. Să nu uiți că nu scriu singur într-o cameră. Stau la o masă și la cealaltă parte a mesei stă altcineva, cititorul, și îi spun o poveste. Acum lucrurile stau puțin diferit. Cititorul de la cealaltă parte a mesei, seamănă din ce în ce mai mult cu mine. Nu scriu contra voinței mele. N-o să scriu niciodată ceva care nu-mi place sub pretextul că publicului i-ar plăcea, nu. Trebuie să conduc pe public cât mai aproape de granița dificultății. Am norocul să am un public, și granița asta înaintea odată cu munca mea, și publicul la fel. Astăzi mă frământă mai puțin dacă mă înțelege publicul. E de ajuns să mă urmeze. Până la urmă cred că scriu, într-un fel, cărți avangardiste. Dar nu contează dacă publicul știe asta sau nu. E de ajuns să mă însoțească până la granița aceea. El simte lucrurile. Nu e necesar să aibă o percepție savantă. Structura lui Oceano mare, de exemplu, este extrem de sofisticată, poate prea mult. Dacă mă uit în urmă o găsesc chiar un pic prea țipătoare. Dar asta nu-l privește pe public. Și din cauza asta, de altfel, nu vorbesc în public. Singurul lucru pe care l-aș putea spune este cum s-a construit chestia asta, cum ține în picioare. Și dacă explici totul, dispare magia. Iar în ceea ce privește semnificația lucrurilor, cititorul știe în general mult mai mult decât scriitorul. La urma urmei, el trebuie să înțeleagă, eu nu trebuie decât să povestesc. Și încă ceva: cu apariția cinematografului și a televiziunii, gestiunea timpului și a liniștei în literatură s-a schimbat. Muzica de astăzi e mai ușoară, iar scriitorul mai liber, datorită capacității cititorilor de a crea imagini în mod automatic. Balzac trebuia să descrie totul: pana, călimara, masa, veșmintele lui Moș Goriot atunci când acesta se apuca să scrie o scrisoare, sau paharul, vinul, fața de masă, lumina intrând prin geam dacă personajul trebuia să ia cuvântul, scaunul dacă trebuia pur și simplu să se așeze. În zilele noastre, toate acestea au devenit inutile și absurde. Existența cinematografului îmi permite să fac cu totul altceva. Pe Moș Goriot pot să-l fac să vorbească fără a spune ce face. Câștig timp. Și în timpul câștigat pot să cânt orice partitură vreau, pot să descriu mâna lui Goriot etc.

Lucrurile s-au schimbat. Cred totuși că cititul, cărțile în general, au posedat dintotdeauna (sau au fost posedate de) un timp diferit, mai lent decât cel al viziunii, mai apropiat de ce ar putea fi autenticul timpului. Când citești, mintea nu-ți funcționează la fel ca atunci când ești în acțiune. Ea caută un echilibru între ființa vigilentă ce ești și ființa hipnotizată pe care textul o caută în tine. E o situație privilegiată, dovedind și ea că literatura este muzică. La teatru doar ființa vigilentă e solicitată; la cinema, doar ființa hipnotizată. Nu știu dacă Novecento e teatru, cu toate că l-am scris pentru un actor, dar să-l văd sub forma unei cărți mă liniștește. A scrie e o jubilară.” „Ceea ce am spus despre timp e valabil și pentru liniște. Bineînțeles că nu-i de ajuns să taci pentru a însemna liniștea. Totuși, în zilele noastre, pot să mă mulțumesc scriind cuvântul liniște, așa, sec pe un rând. Cititorul știe cum să citească această liniște. Lui Flaubert îi era necesar să părăsească acțiunea sau dialogul. Se poate și să taci de-a binelea, cu cuvinte, cam la fel cum fac cicliștii de pistă care pedalează pe loc înainte de a se arunca în cursă, nu știu cum fac dar nu cad.”

Baricco e un echilibrist. Ne-a vorbit în franceză, în ziua aceasta de 4 februarie 1999, la Torino, într-una din sălile școlii Holden, școala de narațiune pe care a fondat-o, așa numită în omagiu lui Holden Caulfield, eroul din De veghe-n lanul de seară. N-a căzut, și-a păstrat echilibrul bătând ușurel pe masă cu degetele lui de pianist.

În această primăvară se pregătea să apară în Italia cel de-al patrulea roman al său, cel mai voluminos, o simfonie. Nu-i mai rămâneau decât patru zile ca să aleagă titlul. Se gândea la City5. „Am nevoie de un titlu internațional, care nu trebuie tradus. În plus, city seamănă cu seta. City seta city seta, sună bine, nu?” Muzică, iar și iar. Și adaugă: „Este muzică în cuvinte, dar muzica e mai puternică: în muzică nu sunt cuvinte.”

Jean-Baptiste Harang

SFÂRȘIT

- 1 Novecento – în italiană, nouă sute, secolul XX.
- 2 Castele de mânie, 1991
- 3 Ocean Mare
- 4 Mătase.
- 5 City, 1999.